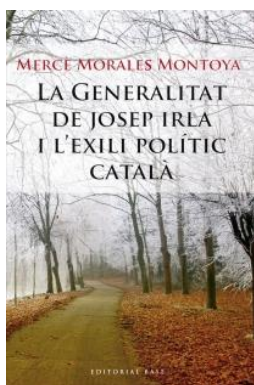

La Generalitat de Josep Irla, Mercè Morales

El més probable és que una gran part dels lectors –per no dir la majoria– considerin el fet de llegir llibres d'història com un luxe prescindible, com una pura pèrdua de temps. Si els preguntéssim, els uns segurament ens replicarien: “Què se'ns hi ha perdut, a nosaltres, en la història?”; els altres: “Com si no tinguéssim un present prou complicat per haver-nos de preocupar del que va succeir quan encara no havíem nascut! La història, deixem-la pels historiadors... i pels que s'entesten a viure en els records!”

Entenem que aquest punt de vista, tan malauradament generalitzat, no pot ésser més fal·laç. Endinsar-nos en la història ens permet conèixer, o més aviat descobrir, el que érem, el que havíem estat, ben cert. Però també, i amb la mateixa intensitat, el que som. I no tant pel fet que en siguem hereus, que en som –i d'una manera inqüestionable: el solatge de les generacions en forma i en conforma–, sinó, sobretot, perquè si bé les èpoques i els temps canvien, la humanitat i les persones que la componen, varien ben poc.

Tant és així que tots els que van viure abans que nosaltres, sovint, més que no pas els nostres avantpassats, semblen els nostres cosins o germans: canvia la situació, la substància conjuntural, però no pas l'essència. Sens dubte l'encertava de ple Terenci, a la seva obra *L'Heautontimoroumenos*, en afirmar: “*Homo sum, humani nihil a me alienum puto*” (“Sóc home; res del que és humà no m'és aliè”). Els homes i dones d'ahir no tan sols són els nostres pares i mares, els nostres avis i àvies, sinó que són els *nosaltres* d'aquells temps. Són aquells *nosaltres* que hauríem estat de viure quan ells ho van fer.

Una bona mostra d'aquesta afirmació –que per més paradoxal o metafòrica que pugui semblar, no ho és gens ni mica– la podem trobar a *La Generalitat de Josep Irla i l'exili polític català*, de Mercè Morales, Editorial Base, 2008. Una obra monumental que relata amb una precisió i un detall inimaginables les vicissituds que van viure i patir tant la Generalitat com els polítics catalans els primers deu anys de l'exili, 1939-1948. Un llibre tan imposant, tan omnicomprensiu, que, tal i com comenta Jaume Sobrequès en la seva presentació, “*deixa els historiadors sense ganes de tornar a ocupar-se de la matèria que s'hi estudia. Almenys durant molts anys. O potser per sempre més*”.

Certament, com bé afirma Quim Torra a la ressenya que publica aquest mes a la *Revista de Catalunya* sobre Josep Irla, *Memòries d'un president a l'exili*, aquesta excepcional obra de Morales esdevindrà d'ara en endavant el document de referència imprescindible per a l'estudi i coneixement de la discreta però importantíssima presidència d'Irla.

Una presidència que per desgràcia, ha passat decennis inadmissiblement desconeguda. I que, per dissort nostra, ho continua essent avui en dia, malgrat que en els darrers temps s'ha dedicat a la seva figura –ultra el llibre analitzat exquisidament per Torra (que ja [comentàrem](#) en el seu moment)– almenys una obra més (*Josep Irla i Bosch 1876-1958*, Curbet Edicions, 2006) i que l'any 1997 es creà una [Fundació](#) amb el seu nom amb l'objectiu de “*retre homenatge a la figura del polític guixolenc i sobretot al seu pensament i acció política*”. Un desconeixement tan acusat que ens temem que, d'aventurar-nos a fer una enquesta, la proporció de catalans i catalanes que sabrien dir-nos qui fou Irla seria ridícula –per no dir vergonyosa.

És possible que les seves aclaparadores dimensions –mil espesses pàgines curulles de notes a peu de pàgina– puguin intimidar de bell antuvi a un gran nombre de lectors, poc habituats a submergir-se en llibres d'història. És comprensible, amb major raó quan la seva voluntat extremadament exhaustiva (una virtut imprescindible i molt apreciada en el seu camp), que converteix algun dels seus paràgrafs en feixucs, pot convertir-se en un handicap difícil d'afrontar per al lector corrent, que defuig les notes a peu de pàgina com els gats l'aigua escaldada...

Aquell mateix lector corrent que, paradoxalment, acull amb afany les novel·les de caire històric amb el convenciment –errat– que la seva lleugeresa i l'entreteniment que li forneix de manera immediata li permeten, al mateix temps, augmentar els seus coneixements culturals i històrics sobre l'època on se situa l'acció del llibre. Negligint, o potser volent negligir, el fet que la majoria d'elles no dubten a sacrificar la versemblança històrica a les necessitats del seu argument. Només cal recordar que Martí Gironell reconegué a les seves “Notes de l'autor” les *licències* que s'havia permès –la major de les quals el setge que mai no existí– per tal de fer quadrar realitat històrica i ficció al seu llegidíssim *El Pont dels Jueus*.

Tornant a l'obra de Mercè Morales, no podem negar que en determinats moments el seu espesseïment pot comportar un llast que faci que aquest teòric –i en realitat, inexistent– lector

corrent el defugi. Tanmateix, si bé acceptem que potser no es tracti d'una *per a tots*, estem convençuts no en sortirà pas decebut cap lector que estigui disposat a acceptar un raonable esforç per part seva: la història que ens ofereix no tan sols és interessant, sinó apassionant.

I ho és, sobretot, perquè la seva autora ens ofereix —en un fantàstic trencaclosques de dimensions quasi infinites— una precisa i completa visió de les mil i una intrigues creuades i entrecreuades que van anar confegint l'immens, enrevessat i densíssim teixit de la política catalana i de la Generalitat a l'exili.

Un trencaclosques de proporcions gegantines, d'encaix pràcticament impossible, que tan sols la l'admirable paciència, l'escrupolositat i infatigable treball d'investigació de Mercè Morales va aconseguir dur a bon terme. No hi ha dubte que aquesta obra —que recull tan sols una part de la tesi doctoral que la seva autora presentà a la Universitat Autònoma de Barcelona l'any 2008— li suposà la necessitat d'immergir-se durant interminables períodes en una xarxa de polsosos i mig oblidats arxius, tant del nostre país com d'altres.

Una tasca laboriosa que ben segur la convertiren durant anys en allò que els que tenen al·lèrgia als llibres anomenen una *rata de biblioteca* —ens permetem fer servir aquest terme, tan injustament menystingut, per l'afecte que li tenim, nosaltres que ens declarem també honorats de considerar-nos-en— que rossegava amb una constància inlassable tots aquells documents que considerava que podien ésser-li necessaris per a completar aquell puzle quimèric que s'havia proposat de muntar. Finalment, l'esforç d'haver llaurat tantes hores obtingué el fruit que mereixia: la consecució d'una obra major. Com en els contes clàssics, l'aprenenta s'ha convertit en mestra.

Totes aquelles persones que tinguin interès en conèixer l'esdevenir quotidià de la Generalitat i dels polítics catalans durant els primers deu anys d'exili, hauran d'agrair-li a la seva autora haver posat a la seva disposició aquest tresor magnífic. Mitjançant els innumbrables documents de diversa mena que Morales consultà, podran assistir de primera mà a les permanents intrigues, convulsions i enfrontaments amb que Josep Irla s'hagué d'enfrontar a fi de poder mantenir la flama de la Generalitat encesa. Una flama esblaimada que els vents del temps —tant exteriors com interiors— pretenien apagar.

Llegint-lo, hom no sap si ha d'admirar més la insubornable fidelitat del president amb les seves creences i conviccions, la seva coherència, la seva honestedat, l'amor al seu país o la seva indesmaiable voluntat d'entesa, de col·laboració i de diàleg. Una voluntat que li permeté cavalcar el perillósíssim abisme d'un oceà gairebé infinit d'oposades i irreconciliables opcions polítiques i d'odis personals invencibles sense perdre la paciència, els papers, la salut i l'esperança pel camí!

A banda de seu interès estrictament històric del llibre —que és el que li confereix sentit i raó i el converteix, com dèiem, en una referència fonamental i imprescindible per a qualsevol persona que d'ara en endavant vulgui estudiar el període tractat— *La Generalitat de Josep Irla i l'exili polític català* ens ofereix, paral·lelament, com a lectors un altre recompensa indiscutible: el de la intemporalitat de certes situacions.

A mesura que avancem, no podem deixar de plantejar-nos si Nietzsche pensava en els polítics catalans de la seva època en elaborar la seva coneguda teoria de l'etern retorn: no tan sols els problemes que tenien els nostres avantpassats els anys quaranta del segle passat eren els mateixos que els nostres (divisió interna, egoisme, personalisme i narcisisme acusat d'un gran nombre de figures polítiques, intransigència, incomprensió i integritisme monolític de l'estat espanyol...) sinó que també s'entestaven més en barallar-se i denigrar-se els uns als altres que no pas en cercar solucions; en emfatitzar els detalls (sovint insignificants) que els separaven més que no pas en destacar els elements fonamentals (llengua i consciència nacional o de país) que els agrupaven.

Endinsant-nos-hi, no podem estar-nos d'adonar-nos que n'arribaven a ésser de similars la seva i la nostra època. Per més que la seva situació era molt més greu i severa que no pas la nostra —obligats a viure exiliats mentre la dictadura franquista imposava ferotgement a Catalunya la seva tàctica d'extermini físic i cultural—, no podem evitar descobrir-hi les semblances. Salvant les distàncies, la nostra situació és gairebé idèntica a la seva: si d'ells depenia preservar de la seva desaparició el país i les institucions que representaven; de nosaltres, la dissolució definitiva en el magma igualador i unificador espanyol.

I ara, com llavors, en comptes de posar-se tots d'acord sobre quin és el proper port on ha sojornar el navili d'esperances i possibilitats del nostre país (aquell que ens permeti volar per nosaltres mateixos, alliberant-nos de llastos innecessaris i contraproductes), els nostres representants polítics es limiten a mirar-se el melic i barallar-se com nens petits! Oblidant-se, d'una manera mesquina i inexcusable, que la nostra pervivència depèn, únicament i exclusivament, de nosaltres. Que som, i serem, només allò que vulguem ésser!

Res és més obvi que són el els moments de grans dificultats quan resulta imprescindible l'aparició de grans figures que siguin capaces d'assumir la seva responsabilitat i de deixar la seva

petja indeleble en la història. Moments de dificultats com l'actual, determinats no tant per una gravíssima crisi econòmica –que per més severa que sigui, per força ha de tenir data de caducitat– sinó per la ferotge i implacable ofensiva assimilacionista del nacionalisme espanyol, que pretén tallar-nos les ales, aigualir la nostra personalitat i convertir-nos en una regió folklòrica més.

És per això que tant de bo tots els nostres representants polítics –i en aquest punt, que cadascú hi escrigui les sigles i noms i cognoms que cregui més convenient– fossin capaços de seguir el model de Josep Irla, aquest desconegut president català que no dubtà mai en posar generosament la seva voluntat i els seus interessos al servei del seu poble.

Potser seria bo que recordessin el discurs que féu a Montpeller Humbert Torres el dia de Nadal de 1945, amb motiu de la festa de l'Esquerra. Deixem la paraula a Mercè Morales:

«L'exconseller havia criticat molt durament els “desconeguts, sense història, que criden [...] obren la boca, famèlics, per fer-se pas i voler càrrecs i direcció”. Torres va fer una crida a la responsabilitat política: “Davant d'aquesta crisi d'autoritat, que si dura pot portar-nos al caos en les hores crítiques que s'apropen, voldria, si tingués una autoritat que no tinc, fer una apel·lació al pregonat seny dels catalans, per a què no amunteguin més dificultats a les que inevitablement ja existeixen. Cal servir a Catalunya i no servir-se de Catalunya”.»

La Generalitat de Josep Irla i l'exili polític català, pàg. 517
diumenge 17 i dilluns 19 d'abril del mxxi

© Xavier Serrahima 2011

www.racodelaparaula.com

Informació sobre els drets

